

Van ouderbetrokkenheid naar inclusieve samenwerking met ouders

Hoe krijgt samenwerken met ouders vorm binnen de Pabo?

Roos Poppeliers
Aukje de Ruijter
Kees Lieverse

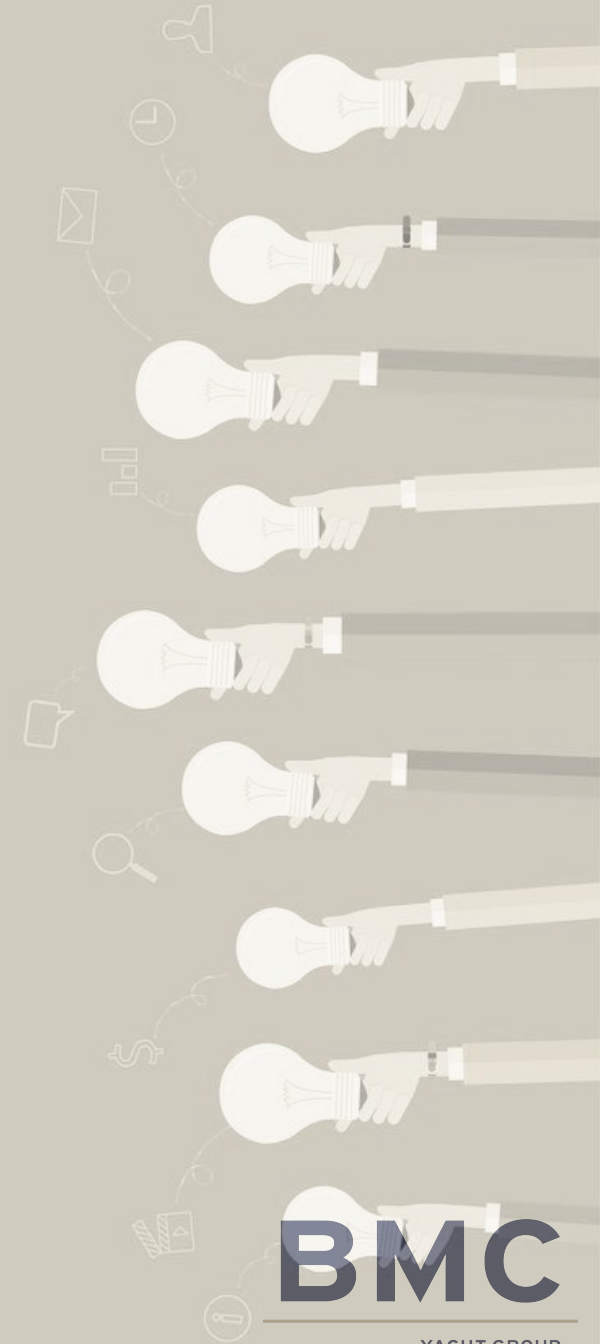
1

Juni 2023

BMC
YACHT GROUP

Inhoudsopgave

- ❖ **H1: Inleiding**
  - 1.1 Aanleiding
  - 1.2 Vraagstelling
  - 1.3 Achtergrondinformatie
- ❖ **H2: Onze aanpak**
- ❖ **H3: Resultaten**
  - 3.1 Uitkomsten analyse opleidingsdocumenten van de pabo's
  - 3.2 Uitkomsten verdiepende interviews
- ❖ **H4: Onze adviezen**
- ❖ **Bijlagen**
  - Bijlage 1: Literatuurlijst
  - Bijlage 2: Uitleg competenties voor samenwerken met ouders
  - Bijlage 3: Verantwoording onderzoek

H1: Inleiding

1.1 Aanleiding

Het inspiratienetwerk Met Andere Ogen (hierna MAO) richt zich op het vergroten van ontwikkelkansen voor kinderen in Nederland, met als missie: door een betere samenwerking van ouders, onderwijs, zorg en jeugd bijdragen aan het vergroten van ontwikkelkansen van kinderen.

Een van de ambities van MAO is 'Inclusief Samenwerken met ouders'. Om de samenwerking verder te versterken zijn er vanuit MAO verschillende actielijnen opgezet (Ambitie en aanpak inclusieve samenwerking met ouders 2022-2026, 2022), waaronder: **Professionals en ouders toerusten.**

Dit houdt in dat professionals en ouders zijn toegerust om als vanzelfsprekend, als gelijkwaardig partner, met elkaar samen te werken op het gebied van onderwijs, opvang en zorg in zowel individuele trajecten als beleidsvorming. Het gaat hierbij verder dan alleen ouderbetrokkenheid; het gaat om inclusieve samenwerking.

Naar aanleiding van deze ambitie en actielijn zijn er een aantal subdoelen geformuleerd, waaronder: *Onderzoeken hoe samenwerking met ouders is opgenomen in beroepsprofielen en dit borgen in profielen, curriculum van opleidingen en nascholingen.*

Met dit onderzoek hebben wij een eerste stap gezet in het in kaart brengen van de huidige stand van zaken van inclusieve samenwerking met ouders binnen de lerarenopleidingen voor primair onderwijs.

H1.2: Vraagstelling

Middels deze adviesopdracht is onderzocht of en hoe inclusieve samenwerking met ouders opgenomen is in beroepsopleidingen voor leerkrachten in het primair onderwijs. Hierom zijn de volgende hoofdvraag en deelvragen geformuleerd:

Hoofdvraag

Hoe komt inclusieve samenwerking met ouders terug in de lerarenopleidingen voor het primair onderwijs?

Deelvragen

1. Hoe wordt inclusieve samenwerking opgenomen in het opleidingsdocumenten van de lerarenopleidingen voor het primair onderwijs?
2. Waar bestaat het aanbod uit, betreft inclusieve samenwerking met ouders, binnen de opleidingen?
3. In hoeverre is er sprake van *inclusieve* samenwerking ten opzichte van ouderbetrokkenheid binnen de opleidingen?
4. Hoe zou het aanbod op inclusieve samenwerking met ouders verbeterd kunnen worden binnen de opleidingen?

H1.3: Achtergrondinformatie

Partnerschap tussen ouders en school gaat over gelijkwaardige samenwerking om de ontwikkeling van het kind te ondersteunen. Beide denken vanuit de eigen rol en betrokkenheid mee en dragen bij aan het welbevinden van kinderen (Onderwijskennis, n.d.). Samenwerken met ouders en kinderen heeft dan ook een meerwaarde, maar de praktijk leert dat dit niet vanzelf gaat (Van der Kooij, 2021).

Onderzoek laat zien dat veel leerkrachten, en met name beginnende leerkrachten, zich slecht voorbereid voelen op het samenwerken met ouders (o.a., Amatea et al., 2012; Gaikhorst, 2014). Ook in de Staat van het Onderwijs wordt bevestigd dat beginnende leraren zich onvoldoende voorbereid voelen op het samenwerken met ouders (2023).

Ook de volkskrant hield in 2022 een enquête onder leraren in het basisonderwijs over samenwerking met ouders. De vragenlijst werd 628 keer ingevuld. Hier kwamen de volgende opvallendheden uit (Volkskrant, 2022).

1. Veruit de meeste ouders zijn volgens de deelnemers aan het onderzoek op een positieve manier betrokken bij de ontwikkeling van hun kind.
2. De druk van ouders op de school zowel in frequentie als in 'lastigheid' is toegenomen (naar beleving van leerkrachten).
3. Slechts 4 procent van de leraren voelt zich voorbereid op de omgang en samenwerking met ouders. Ondanks dat de 'kennisbases' van de lerarenopleiding basisonderwijs melden dat de leraar wordt voorbereid op educatief partnerschap, goede communicatie met ouders en oefenen met gesprekstechnieken en rollenspellen.
4. 1 op de 5 leraren geeft aan dat er op school iets over communicatie en samenwerking met ouders op papier staat. De andere leraren geven aan hier geen handleiding of protocol op school voor te hebben.

Het is belangrijk dat er voldoende aandacht binnen lerarenopleidingen is voor samenwerking met ouders zodat leerkrachten zich meer voorbereid voelen en meer vaardigheden krijgen

5 voor goede samenwerking met ouders.

H1.3: Achtergrondinformatie

Voor kinderen bij wie verschillende ondersteuningsvragen spelen is het komen tot een gezamenlijk gedragen plan tussen ouders en de verschillende professionals complex. Dit is alleen mogelijk indien ouders als ervaringsdeskundige van hun kind op gelijkwaardig niveau samenwerken met professionals. Een gezamenlijk plan moet dan ook tot stand komen in een gelijkwaardige context waarin voorafgaand duidelijk is welke positie de ouder heeft ten opzichte van de uiteindelijke besluitvorming. Echter vraagt het inzien dat ouders waardevolle partners zijn voor een leerkracht, ook dat een leerkracht kan omgaan met heel verschillende ouders. Denk hierbij aan de alleenstaande ouder, de hoogopgeleide ouder evenals als ouders met een migratieachtergrond, (Kassenberg, Petri, Doornenbal, 2016).

Deze deelname van ouders is dan ook nog niet altijd vanzelfsprekend. Ouders zijn niet standaard aangesloten bij de besluitvorming terwijl deze besluiten vaak van grote invloed zijn op het leven van de ouders en hun kind(eren). De meeste scholen hebben wel een visie op papier ter bevordering van de samenwerking of een Medezeggenschapsraad. Echter gaat de invulling van de samenwerking meestal niet verder dan het verstrekken van informatie en het inschakelen van ouders voor hand- en spandiensten. (Kassenberg, Petri, Doornenbal, 2016).

Om dit te veranderen is het onder andere noodzakelijk dat de professionals groeien en ontwikkelen met betrekking tot inclusieve samenwerking met ouders. Om tot concrete interventies te komen om dit te realiseren, moet er eerst in kaart worden gebracht hoe ouders op dit moment betrokken worden door professionals en welke vaardigheden, dan wel opleidingen en trainingen, de professionals nodig hebben om succesvol te kunnen samenwerken met ouders.

H1.3: Achtergrondinformatie

Competenties van inclusieve samenwerking met ouders

Onderzoek naar de samenwerking tussen ouders en leerkrachten laat zien dat de verwachtingen van de leerkracht ten aanzien van de samenwerking met ouders (en hun inspanningen) in grote mate bepalend zijn voor de mate waarop ouders betrokken zijn. De leerkracht is daarmee sterk bepalend voor het slagen van de samenwerking. Om (beginnende) leerkrachten adequaat te scholen en te begeleiden in de samenwerking met ouders is het noodzakelijk te weten welke specifieke competenties een leerkracht nodig heeft (Kassenberg, Petri en Doornenbal; 2016).

Kennis	<ul style="list-style-type: none"> • Nut van Samenwerking • Verschillende communicatietechnieken kennen • Gemeenschap rond school en gezin kennen • Vragen van ouders beantwoorden (klankbord)
Houding	<ul style="list-style-type: none"> • Positieve houding hebben naar ouders en samenwerking • Ouders als waardevolle partners zien • Oprechte betrokkenheid tonen
Vaardigheden	<ul style="list-style-type: none"> • Een open relatie kunnen opbouwen (dialogo, wederkerigheid) • Retorische vaardigheden toepassen • Taken en activiteiten zichtbaar maken • Om kunnen gaan met diversiteit • Ouders uitnodigen en betrekken bij leerproces kind (evt. kind als intermediair)

H2: Onze aanpak

Om meer inzicht te krijgen in hoe inclusieve samenwerking met ouders wordt opgenomen in het opleidingsdocumenten van leerkrachten in het primair onderwijs en bij masteropleidingen voor leerkrachten van het primair onderwijs, en hoe dit verbeterd zou kunnen worden is ervoor gekozen om een combinatie van een documentanalyse en interviews uit te voeren.

Documentanalyse

Het doel van de documentanalyse is om een systematisch beeld te schetsen van de manier waarop ouderbetrokkenheid is opgenomen in de opleidingsdocumenten van de lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) en op welke manier dit terugkomt binnen de opleidingen.

In Nederland zijn er 22 Pabo's, waarbij de opleidingsdocumenten van de Pabo's zijn geanalyseerd om een beeld te schetsen van de manier waarop samenwerking met ouders naar voren komt in de eindkwalificaties en beroepsvereisten van de Pabo.

Hierbij is niet alleen gekeken naar inclusieve samenwerking met ouders, maar ook naar ouderbetrokkenheid en samenwerking met ouders om een volledig beeld te krijgen van in hoeverre er aandacht is voor de samenwerking met ouders binnen de opleidingen. Als analysekader is het eerder genoemde artikel van Kassenberg, Petri, Doornenbal (2016) gebruikt.

Interviews

Op basis van de documentanalyse zijn er interviews afgenomen met twee oud-studenten van Pabo opleidingen die momenteel werkzaam zijn als leerkracht in het primair onderwijs. Daarnaast zijn er vier experts, binnen het thema samenwerken met ouders, geïnterviewd.

Deze interviews geven een verdieping over de manier waarop de Pabo-opleidingen stilstaan bij samenwerking met ouders, een visie op samenwerking met ouders en de wijze waarop dit thema een plek moet krijgen binnen de curricula binnen opleidingen van leerkrachten in het PO.

De vier geïnterviewde onderzoekers en experts op het gebied van ouder samenwerking waren onder andere professionals werkzaam bij lectoraten met betrekking tot inclusieve samenwerking met ouders en onderzoekers naar dit thema. Deze lectoraten zijn door de projectgroep van MAO benoemd als goede voorbeelden van hoe inclusieve samenwerking opgenomen kan worden in opleidingen en deze interviews dragen bij aan het identificeren van de mogelijke verbeterpunten rondom de samenwerking met ouders.

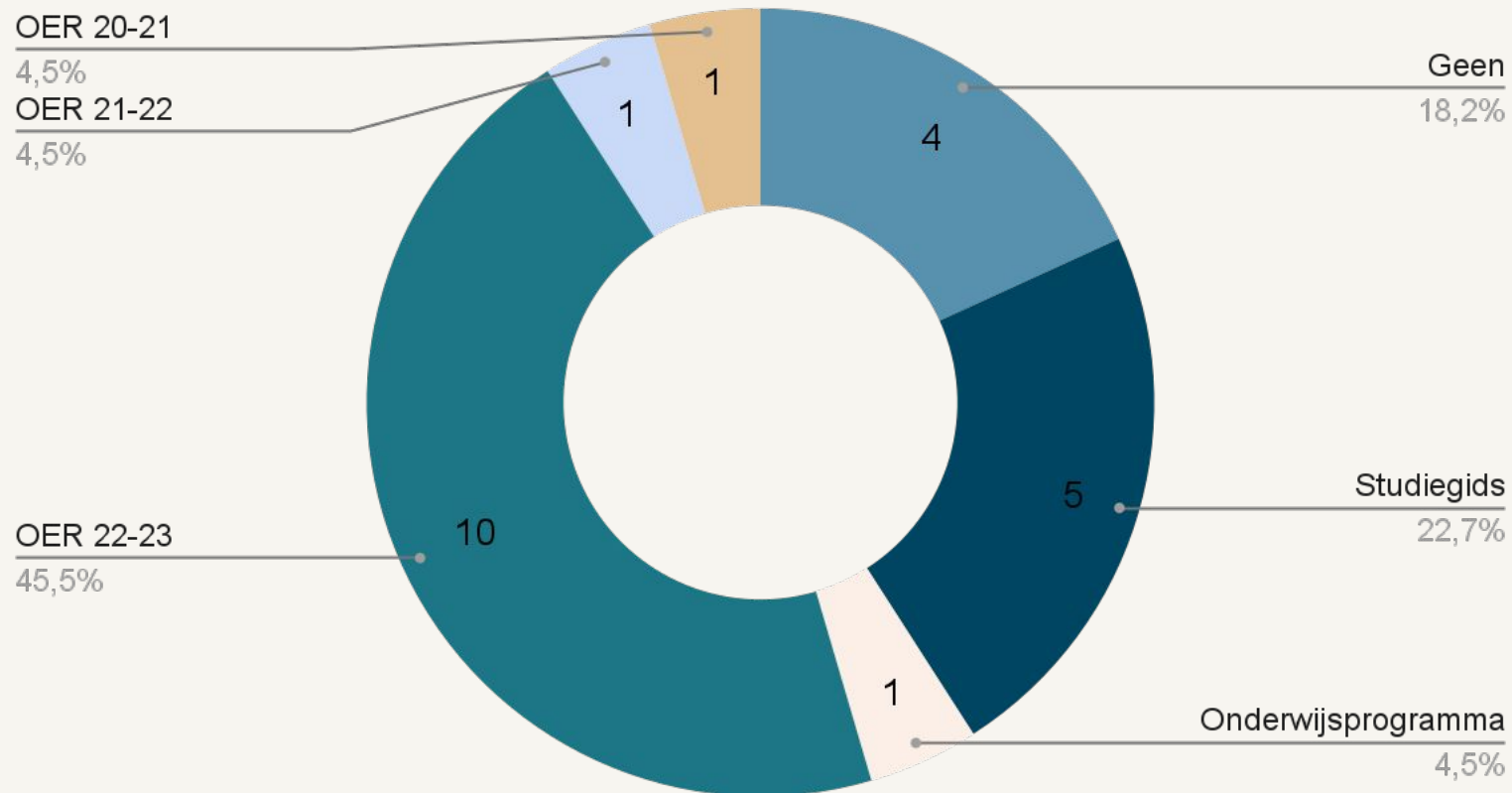

H3: Resultaten

3.1 Uitkomsten analyse opleidingsdocumenten van de Pabo's

In Nederland zijn er 22 Pabo-opleidingen. Waarbij in dit onderzoek uiteindelijk documenten zijn geanalyseerd van 18 Pabo's, van de overige 4 opleidingen is geen beschikbare documentatie gevonden. Om een beeld te krijgen van de mate waarin inclusieve samenwerking met ouders aan bod komt in deze opleidingen zijn de eindkwalificaties en beroepsvereisten, zoals beschreven in de studiegids of het Onderwijs en Examenreglement (OER) geanalyseerd. Dit staat weergegeven in figuur 1.

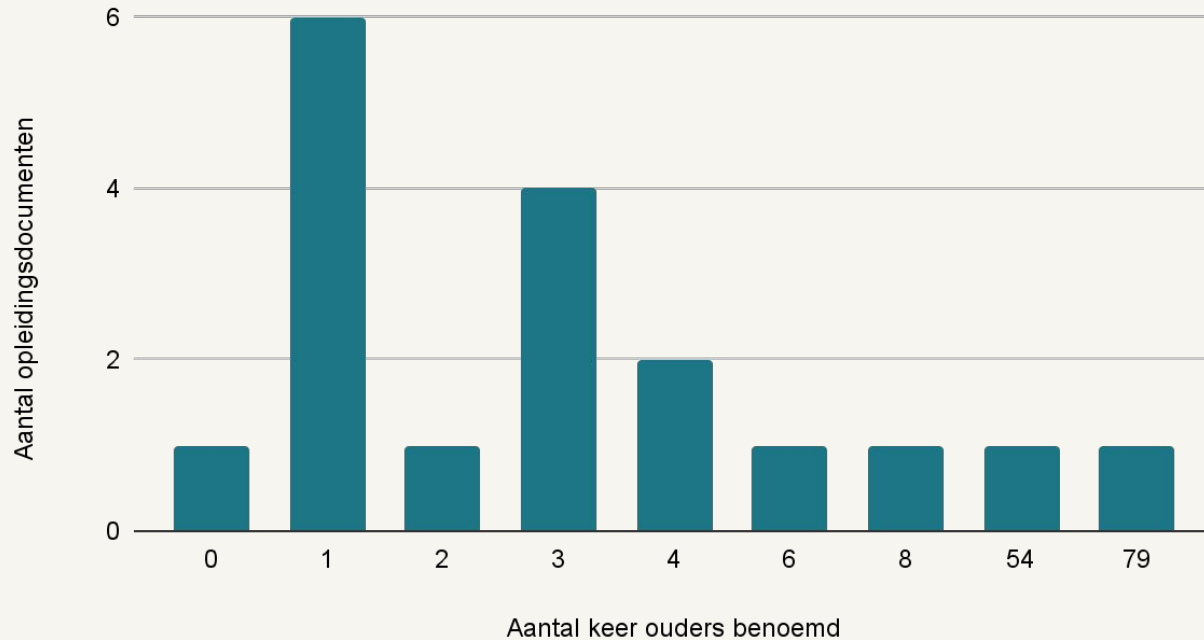
Figuur 1: Overzicht geanalyseerde opleidingsdocumenten

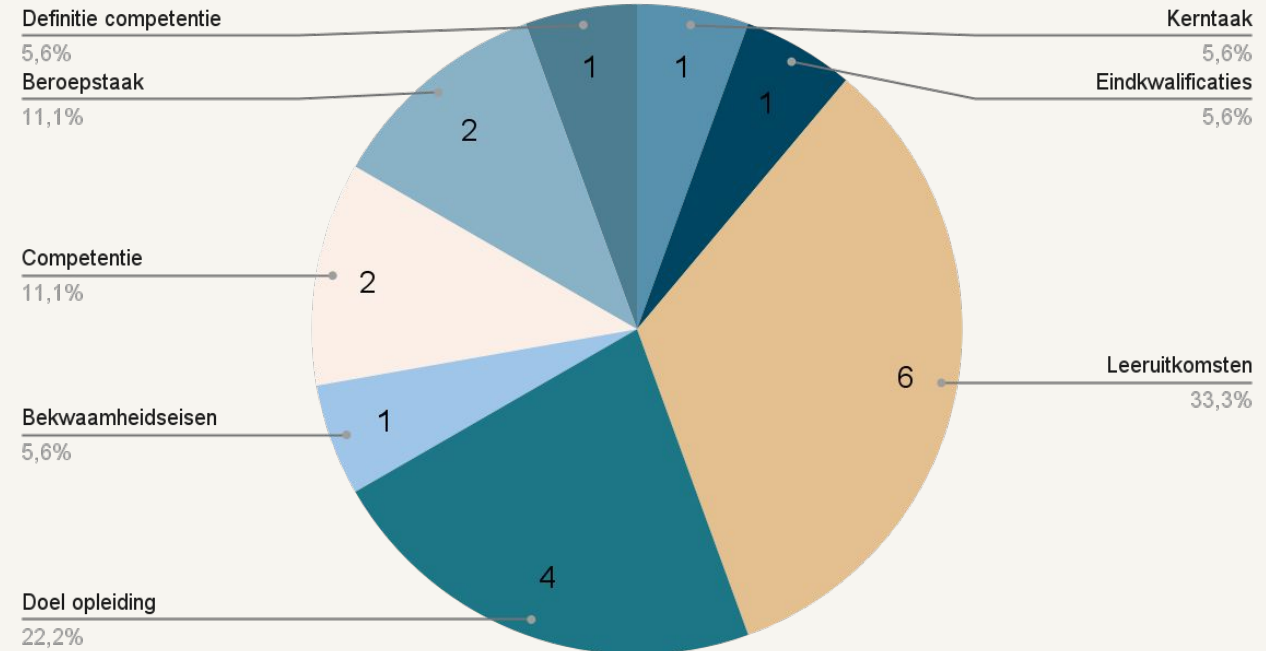
H3.1: Uitkomsten analyse opleidingsdocumenten van de Pabo's

Binnen deze opleidingsdocumenten is eerst gezocht op hoe vaak het woord ouders terugkwam in de studiegids (zie figuur 2). Daarna is er gekeken naar in welke context het woord ouders terugkwam, bijvoorbeeld als ouderbetrokkenheid of samenwerking met ouders om een volledig beeld te krijgen van de mate waarin er aandacht is voor de samenwerking met ouders binnen de opleidingen (zie figuur 3).

Figuur 2: Aantal keer ouders benoemd in opleidingsdocumenten

Figuur 3: In welke context werden ouders benoemd

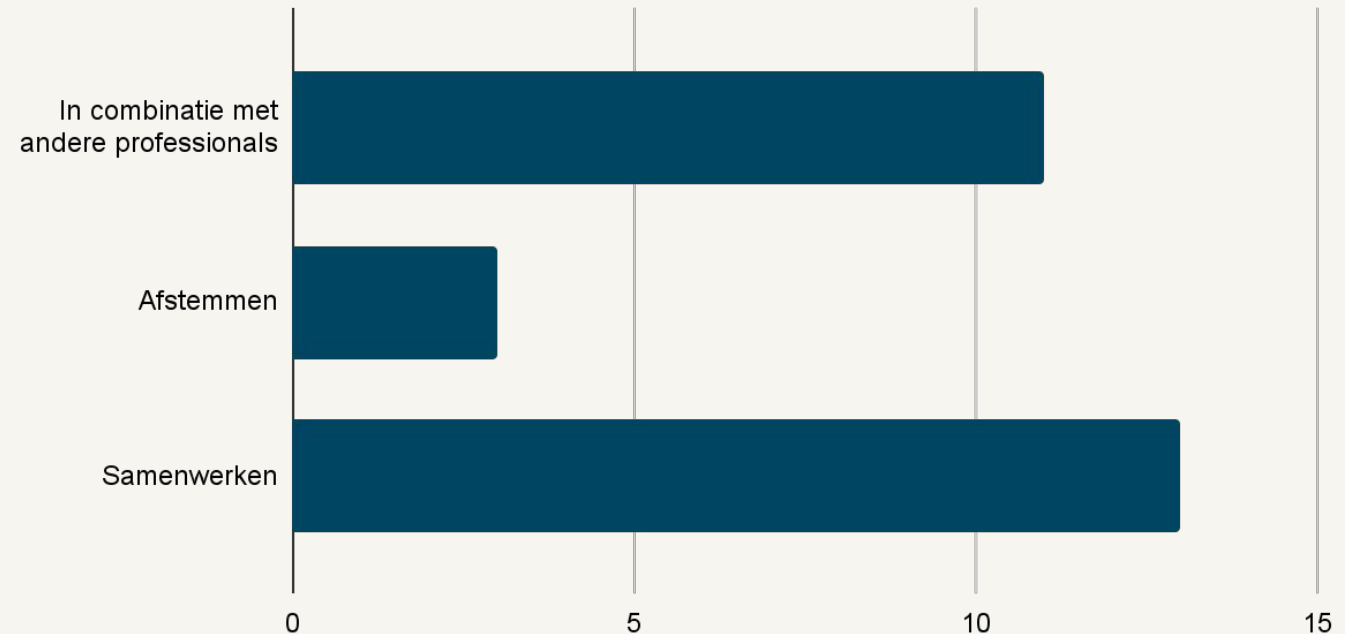
H3.1: Uitkomsten analyse opleidingsdocumenten van de Pabo's

1

Er bestaan aanzienlijke verschillen in de manier waarop en de mate waarin samenwerking met ouders wordt benoemd.

- Een aantal opleidingen beschrijft het goed moeten kunnen afstemmen met ouders, bijvoorbeeld *'Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met ouders en anderen die vanuit hun professionele verantwoordelijkheid bij de leerling betrokken zijn.'*
-OER 22-23 Avans Hogeschool Breda.
- Andere opleidingen beschrijven duidelijke kenmerken van inclusieve samenwerking, bijvoorbeeld: *'Werkt samen met ouders als educatieve partners; stemt met hen af over de ontwikkelingsvoortgang en ondersteuning van het kind op school en thuis'*
-Studiegids IPabo.

Figuur 4: Op welke manier wordt samenwerken met ouders benoemd?

H3.1: Uitkomsten analyse opleidingsdocumenten van de Pabo's

2

Samenwerken met ouders wordt in de meeste gevallen (15 Pabo's) in combinatie genoemd met andere professionals of collega's, drie keer werd dit als apart doel benoemd.

'Je investeert extra tijd in kinderen die dat nodig hebben en communiceert met ouders over de vorderingen en gedragingen van hun kind. Je weet: jouw primaire taak is onderwijzen en de primaire taak van de ouders is opvoeden. Jullie samenwerking komt ten goede aan het kind.' -Onderwijsprogramma Christelijke Hogeschool Ede

'In een grootstedelijke context als Amsterdam krijg je te maken met leerlingen met zeer uiteenlopende achtergronden. In deze collegereeks staat de samenwerking met ouders in een pluriforme samenleving centraal. Begrippen als superdiversiteit, ouderbetrokkenheid, ouderparticipatie en educatief partnerschap worden uitgebreid besproken. Door het voeren van verschillende rollenspelen ervaar je hoe je als leerkracht kunt aansturen op een samenwerking met ouders, waarin je tevens je grenzen moet kunnen bewaken.' -Studiegids Hogeschool van Amsterdam

H3.1: Uitkomsten analyse opleidingsdocumenten van de Pabo's

3 **Het is opvallend dat samenwerking met ouders op verschillende wijzen wordt benoemd in de geanalyseerde stukken.**

Drie opleidingen benoemen samenwerking met ouders, zowel inclusieve als algemene samenwerking, als een beroepstaak¹ en dus eindkwalificatie voor een startende leerkracht in het basisonderwijs. Echter benoemen de meeste, namelijk acht opleidingen samenwerking met ouders alleen als leeruitkomst² of competentie³ van een bepaald vak of leerjaar. Samenwerken met ouders kwam vier keer terug in het doel van de opleiding, zonder het verder te specificeren aan een bepaalde competentie of vak.

4 **De opleidingsdocumenten laten maar een beperkte weergave laten zien van de opleiding.**

In deze documenten worden alleen doelen en vakken benoemd. De inhoud van de vakken en wat er allemaal over samenwerking met ouders terugkomt in de lessen en opdrachten, is niet duidelijk. Daarnaast is het mogelijk dat opleidingen verschillende interpretaties hanteren van samenwerking met ouders. Voor de één kan dit een vrij eenzijdige samenwerking betekenen waarin ouders voornamelijk op de hoogte worden gesteld van besluiten door de leerkracht. Een ander kan samenwerking uitleggen als het meenemen van ouders in de besluitvorming. De uitkomsten van de verdiepende interviews geven een beeld van de wijze waarop opleidingen samenwerking met ouders laten terugkomen in de lespraktijk van de Pabo-opleidingen.

¹Een beroepstaak is een specifieke taak of opdracht die je moet uitvoeren in een bepaald beroep of vakgebied. Het is iets wat je moet doen om een bepaald doel te bereiken. ²Een leeruitkomst is een beschrijving van wat je aan het einde van een leerervaring of opleiding moet kunnen of weten. ³Een competentie is een combinatie van kennis, vaardigheden, houding en gedrag die je in staat stelt om effectief te presteren in een bepaalde context. Het gaat niet alleen om wat je weet, maar ook om hoe je die kennis kunt toepassen en welk gedrag je laat zien.

H3.2: Uitkomsten verdiepende interviews

In totaal 6 interviews

- 2 Oud-studenten van de pabo*
- 4 Onderzoekers/ Experts Ouderbetrokkenheid

Doel van de interviews

Verdieping over de manier waarop de Pabo-opleidingen stilstaan bij samenwerking met ouders

Visie op samenwerking met ouders

Aanbevelingen voor opleidingen

Uitkomsten

1. Op enkele uitzonderingen na is er weinig tot geen aandacht in de curricula van Pabo-opleiding voor samenwerken met ouders.
2. Samenwerking met ouders begint bij kennis en een visie
3. Opmerkingen over de definitie van inclusieve samenwerking met ouders
4. Samenwerken met ouders, vanuit de visie van inclusieve samenwerking, zou standaard een onderdeel moeten zijn van iedere Pabo-opleiding

* Vanwege beperkte beschikbare tijd werden er slechts 2 interviews afgenomen met oud-studenten van de Pabo, in plaats van de verwachte 4 tot 6 interviews. Ondanks de beperkte omvang van de steekproef, zijn de resultaten van deze interviews opgenomen in het onderzoek om inzicht te verschaffen in de ervaringen van de betrokken oud-studenten. Het beperkte aantal interviews kan echter invloed hebben gehad op de generaliseerbaarheid en representativiteit van de bevindingen.

H3.2: Op enkele uitzonderingen na is er weinig tot geen aandacht binnen de Pabo-opleidingen voor samenwerken met ouders.

Uit zowel de gesprekken met onderzoekers als met oud-studenten blijkt dat het thema samenwerken met ouders niet hoog op de prioriteitenlijst staat bij de Pabo-opleidingen in Nederland. Er zijn echter enkele uitzonderingen te noemen. Het aanbod van het curriculum varieert van vrijwel geen aandacht besteden aan dit onderwerp (waarbij studenten alleen hoeven aan te tonen dat er contact is geweest met ouders tijdens stages), tot het leren en oefenen van gesprekstechnieken met ouders (vaak met behulp van acteurs en gericht op "lastige" ouders), tot de uitzonderlijke gevallen waarin studenten eerst een perspectief krijgen op het belang en de werking van ouderbetrokkenheid, waarna ze kunnen oefenen in stages en trainingen.

Uit een artikel van M. Schottelndreier en M. Albers (2022) blijkt dat er relatief weinig aandacht wordt besteed aan samenwerking met ouders in de opleidingen. Slechts 4% van de leraren voelt zich volgens het artikel goed voorbereid op het omgaan en samenwerken met ouders. Dit komt overeen met de bevindingen uit de documentanalyse, waaruit blijkt dat vrijwel alle opleidingsdocumenten van de Pabo-opleidingen in Nederland samenwerking met ouders noemen als onderdeel van de opleiding. Ondanks deze vermelding lijkt er dus een kloof te bestaan tussen de theoretische erkenning van het belang van ouderbetrokkenheid en de praktische voorbereiding van leraren in de opleidingen.

H3.2: Goede samenwerking met ouders begint bij kennis en een visie

Een inclusieve samenwerking met ouders begint met zowel kennis als attitude van de docent ten opzichte van de rol die ouders spelen in de ontwikkeling van het kind en binnen het educatieve partnerschap. Door middel van kennis worden leerkrachten voorzien van inzicht in de gedachten en behoeften van ouders, verschillende achtergronden van ouders en effectieve vormen van ouderbetrokkenheid. Bovendien dienen leerkrachten zich bewust te worden van hun eigen gedrag met betrekking tot ouderbetrokkenheid, in plaats van alleen te kijken naar wat ouders doen. Uit deze kennis en bewustwording ontstaat de juiste attitude. Dit houdt in dat docenten zich inzetten om gedurende het schooljaar verbinding te maken met alle ouders.

“Heel belangrijk is dat docenten heel goed leren, dat op het moment dat je ouders aanspreekt op hun kind dat dan alle voelsprietten van ouders uitgaan en dat alles wat je dan in beelden communiceert ertoe doet. Je zult ouders altijd moeten erkennen in dat ze vol gaan voor hun kind. Het voor jou als leraar misschien soms vervelend of het komt lastig op je over, dat is allemaal terug te voeren tot ouders die het beste zoeken voor hun kind.”-Expert onderwijs

H3.2: Opmerkingen over de definitie van inclusieve samenwerking met ouders

In totaal 6 interviews

Tijdens de gesprekken is definitie van inclusieve samenwerking met ouders getoond met de vraag daarop te reageren. Deze definitie is als volgt:

Gebruikte definitie

Samenwerken met ouders en kinderen heeft een meerwaarde, maar de praktijk leert dat dit niet vanzelf gaat (Van der Kooij, 2021). Voor kinderen bij wie verschillende ondersteuningsvragen spelen is het komen tot een gezamenlijk gedragen plan tussen ouders en de verschillende professionals complex. Dit is alleen mogelijk indien ouders als ervaringsdeskundige van hun kind op gelijkwaardig niveau samenwerken met professionals. Een gezamenlijk plan moet dan ook tot stand komen in een gelijkwaardige context waarin voorafgaand duidelijk is welke positie de ouder heeft ten opzichte van de uiteindelijke besluitvorming.

Reacties

1. Kanttekeningen bij *gelijkwaardige context*
2. In de definitie ontbreekt dat goede samenwerking begint met het goede gesprek.
3. Uiteindelijk gaat het om de ontwikkeling van het kind

1. Valt er te spreken van een gelijkwaardige context?

"Gelijkwaardige context" geeft een foutief beeld

Ondanks dat alle gesprekspartners het eens zijn over de belangrijke rol die ouders/verzorgers spelen in de ontwikkeling van het kind, kan men niet spreken van een gelijkwaardige context. Zo wordt benoemd dat gelijkwaardigheid van ouders niet zou mogen leiden tot het ondermijnen van rol die de docent als professional speelt. Daarnaast is er de vraag of ouders gelijkwaardig kunnen zijn dankzij de grote kwetsbaarheid die zij hebben via hun kinderen.

Aanbeveling

Het advies is om weg te blijven van de term gelijkwaardige context en in plaats daarvan te spreken over de visie die nodig is bij professionals over de rol die ouders spelen binnen de ontwikkeling van het kind en binnen het educatief partnerschap. Daarop volgend zou er gesproken moeten worden over de kennis, attitude en vaardigheden die de professional nodig heeft om inclusieve samenwerking met ouders te realiseren.

2. In de definitie ontbreekt dat goede samenwerking begint met het goede gesprek.

Inclusieve samenwerking met ouders begint voordat de samenwerking start. In andere woorden, het begint vanuit de professional met een duidelijke visie. Deze visie zou duidelijk moeten maken wat je verwachtingen van ouders zijn op het moment dat het kind wordt aangemeld op school. De professional moet kunnen aantonen welke verwachting er zijn voor de samenwerking met ouders en welke grenzen deze samenwerking kent. Daarna zul je deze visie moeten vertalen naar een bepaalde manier van werken waarin je stelt: 'Op deze school, binnen deze context en populatie werken we op deze manier samen met ouders.'

Daarna moet deze visie en haar verwachtingen duidelijk gemaakt worden naar ouders in de vorm van een eerste goed gesprek aan het begin van een schooljaar.

3. Uiteindelijk gaat het om de ontwikkeling van het kind

Zoals eerder benoemd vloeit inclusieve samenwerking met ouders voort vanuit de visie voor professionals waaruit blijkt welke belangrijke rol ouders spelen in de ontwikkeling van het kind. Dat deze ontwikkeling van het kind het hoogste doel is moet dan ook duidelijker naar voren komen in de definitie van inclusieve samenwerking.

Uit verschillende interviews blijkt dat we in een maatschappij terecht zijn gekomen waar we veel eisen van elkaar en de organisaties om ons heen, maar het moet gaan om verbinden, samenwerken en het voeren van het goede dialoog met elkaar. We zijn zo gewend geraakt in de afgelopen jaren dat we denken in een opbrengstgerichte cultuur en dat kinderen altijd maar hoog moeten presteren. Ontwikkeling gaat om veel meer dan cijfers en resultaten.

4. Samenwerken met ouders, vanuit de visie van inclusieve samenwerking, zou standaard een onderdeel moeten zijn van iedere Pabo-opleiding

Ouders zijn de fundatie voor de ontwikkeling van het kind. Als professional, die veel tijd doorbrengt met de kinderen, moeten we deze belangrijke rol erkennen en benutten. Ouders horen er nou eenmaal bij en samenwerking met ouders is onontkoombaar.

Momenteel lijkt het soms alsof ouders gezien worden als iets wat bij het werk komt en waar we ook mee moeten leren omgaan. In plaats van het zien van ouders als een centraal onderdeel van de taken van een leerkracht. Deze prioritering zouden we terug moeten zien in de curricula van de Pabo-opleidingen. Deze zouden vanaf het begin moeten starten met het ontwikkelen van een visie bij de studenten waaruit deze essentiële rol van ouders blijkt. Nadat deze kennis is aangebracht kan men beginnen aan het ontwikkelen van de juiste attitude van leerkrachten ten opzichte van ouders en tot slot kan er geoefend worden in stages of tijdens trainingen.

H4: Wij adviseren

Er is vervolgonderzoek nodig met professionals binnen de Pabo (teamleider; opleidingscoördinator; bestuurder van pabo). Hiermee kun je verder kaart brengen wat er nodig is voor inclusieve samenwerking en dit betekent

Begin binnen de Pabo met het creëren van bewustzijn en visie op ouderbetrokkenheid en stuur pas daarna op het aanleren van juiste attitude en vaardigheden. Betrek mensen uit de praktijk voor goede voorbeelden.

Pabo's kunnen nog veel van elkaar leren op het gebied van samenwerking met ouders door het delen van good practises, bijvoorbeeld door middel van de gereedschapskist voor beter samenwerken met ouders van de Hogeschool Rotterdam of de toolkit van het NJi.

Blijf als projectgroep actief aangehaakt bij lopende onderzoeken rondom dit thema. Door samen op te trekken zijn er minder dubbelingen in waar onderzoek naar gedaan wordt.

Creëer bewustzijn, in het MAO netwerk en binnen opleidingen, rondom de gevonden verbeterpunten binnen dit en vergelijkbare onderzoeken. Dit kan door interviews en good practices te delen, het thema zichtbaar te maken in de tweewekelijkse MAO-nieuwsupdate en bij events.

Om het thema binnen de opleidingen aan de orde te brengen luidt het advies om een visiestuk te verspreiden via het Landelijk Overleg Lerarenopleiding Basisonderwijs (LOBO). Deze organisatie zet zich in om gezamenlijk de kwaliteit en inhoud van de opleidingen te bespreken.

Bijlage 1: Literatuurlijst

Bronnen documentanalyse

Avans Hogeschool - OER Opleiding tot leraar basisonderwijs:

<https://www.avans.nl/binaries/content/assets/nextweb/studeren/oer-en/oer-en-2022-2023/volgtijd-en-master/32-oer-opleiding-tot-leraar-basisonderwijs-pabo-22-23.pdf>

Christelijke Hogeschool Ede -Onderwijsprogramma

<https://www.che.nl/opleidingen/volgtijd/bachelor/leraar-basisonderwijs-praktijkpabo>

De Haagse Hogeschool - OER Pabo Voltijd 2022-2023:

<https://www.dehaagsehogeschool.nl/sites/hhs/files/documents/oer-pabovt-20222023.pdf>

Driestar Hogeschool - Opleidingsgids Pabo 1 2022-2023:

<https://www.driestar-hogeschool.nl/getmedia/ca121736-006d-4535-aafe-d6863e14ae89/Opleidingsgids-Pabo-1-2022-2023.pdf>

Fontys Hogescholen - OER DNP (Docentenopleiding Nederlands als tweede taal)

Voltijd:

<https://fontys.nl/Nieuws/16-220706-OER-dNP-Volgtijd-2022-2023-def.htm>

HAN University of Applied Sciences - Onderwijs- en Examenregeling:

<https://oer.han.nl/91ecea38-0d72-41b4-aab6-af83e1efd123>

Hogeschool Leiden - Bachelor Leraar Basisonderwijs Onderwijs- en Examenregeling:

<https://www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/over-hl/oeren/studiejaar-2022-2023/bachelor-leraar-basisonderwijs-onderwijs-en-examenregeling-2022-2023-web.pdf>

Hogeschool Rotterdam - Hogeschoolgids Bachelor Leraar Basisonderwijs Iv1:

<https://www.hogeschoolrotterdam.nl/globalassets/documenten/hogeschool/publicaties/hogeschoolgidsen/2022-2023/hogeschoolgids-ba-pabo-iv1.pdf>

Hogeschool Utrecht - Studiegids Pabo Voltijd:

<https://studiegids.hu.nl/6aebdb1b-c966-41c6-b08f-3adf77bdf91a#:~:text=Voor%20je%20lijgt%20de%20studiegids,nuttige%20informatie%20over%20deze%20opleiding.>

Hogeschool van Amsterdam - Studiegids Pabo Voltijd:

<https://studiegids.hva.nl/print-program-courses/pabo-vt/2022-2023>

HZ University of Applied Sciences - Onderwijs- en Examenregeling:

<https://hz.nl/uploads/documents/1.4-Over-de-HZ/1.4.3.-Regelingen-en-documenten/OERS/2022-2023/UR-OER-HZ-B-Leraar-Basisonderwijs-volgtijd-2022-2023-DEF.pdf>

INHOLLAND - OER (Onderwijs- en Examenregeling):

<https://oer.inholland.nl/2fef381b-dbbf-4066-8cc1-5e4d3c5c7f14>

iPabo - Voltijd Jaar 4 Semester 1 Spelend leren:

<https://www.ipabo.nl/wp-content/uploads/2022/12/2022-2023-Volgtijd-Jaar-4-semester-1-Spelend-leren.pdf>

Marnix Academie - OER Bachelor 2022-2023:

<https://www.marnixacademie.nl/sites/default/files/2022-09/OER%20Bachelor%202022%20-%202023.pdf>

NHL Stenden - Opleiding tot leraar Basisonderwijs:

<https://publicinfo.nhlstenden.com/studycatalogue/dutch/Opleiding%20tot%20leraar%20Basisonderwijs,%20bachelor,%20volgtijd>

Saxion - Onderwijs- en Examenregeling 2020-2021 (Deeltijd):

<https://www.saxion.nl/binaries/content/assets/opleidingen/deeltijd/bachelor/oer-2020-2021.pdf>

Viaa - Viaa Studentenstatuut OER Bachelor Pabo:

<https://www.viaa.nl/content/uploads/2022-2023-Viaa-Studentenstatuut-OER-Bachelor-Pabo.pdf?download>

Zuyd Hogeschool - OER Bachelor Leraar Basisonderwijs:

<https://oer.zuyd.nl/f710b50c-42a5-406c-a2b0-21082e14fdab>

Bronnen literatuurstudie en resultaten

Amatea, E.S., Mixon, K. & McCarthy, S. (2012). Preparing future teachers to collaborate with families contributions of family systems counselors to a teacher preparation program. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 21(2), 136-145.

Gaikhorst, L. (2014). Supporting beginning teachers in urban environments. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Kassenberg, A., Petri, D., & Doornenbal, J. (2016). Competenties van leerkrachten in het samenwerken met ouders: een literatuurstudie. *Pedagogiek : wetenschappelijk forum voor opvoeding, onderwijs en vorming*, 36(3), 211-226. <https://doi.org/10.5117/PED2016.3.KASS>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2023, 10 mei). *Staat van het Onderwijs 2023*. Rapport | Rijksoverheid.nl.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/05/10/staat-van-het-onderwijs-2023>

M. Schottelndreier en M. Albers (2022)

<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-lastige-ouder-is-zo-gek-nog-niet~b236fc8d/> (Onderwijskennis, n.d.).

<https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/school-en-ouders-als-partners>

Van der Kooij, A. (2021). Samen voor het kind: Naar een gelijkwaardige samenwerking tussen ouders, professionals en bestuurders. Geraadpleegd op 20 maart 2023, van

https://www.aanpakmetandereogen.nl/media/filer_public/b9/12/b912847c-799e-4162-964e-814d93e2b5d4/samen_voor_het_kind.pdf

Bijlage 2: Uitleg competenties voor samenwerken met ouders

Het doel van het onderzoek van Kassenberg, Petri en Doornenbal (2016) is overzicht te geven van het internationale onderzoek naar competenties van leerkrachten in het samenwerken met ouders. Op deze manier kunnen belangrijke competenties worden onderbouwd. Dit kan richting geven aan het curriculum van lerarenopleidingen. In onderstaande tabel staan de competenties verder uitgewerkt:

Kennis

- **Nut van Samenwerking:** voordelen kennen van het samenwerken met ouders en een gedeelde visie daarop hebben.
- **Verschillende communicatietechnieken kennen:** Weten wanneer zij welke communicatiestrategieën moeten toepassen. Hierbij is tweezijdige communicatie waarbij de leerkracht en ouders op elkaar reageren en elkaar informeren en elkaar als partner zien van belang.
- **Gemeenschap rond school en gezin kennen.** Deze achtergrondkennis geeft leerkrachten vertrouwen in contact met ouders. Ervaren leerkrachten hebben in de loop der jaren meer kennis opgedaan en vinden het daardoor doorgaans makkelijker om met ouders om te gaan dan beginnende leerkrachten.
- **Vragen van ouders beantwoorden (klankbord).** Ouders willen ook leren van de leerkracht en zijn soms op zoek naar een oplossing voor problemen die zich voordoen in hun opvoeding van hun kind. Leerkrachten moeten daarom genoeg kennis hebben om de vragen van ouders te kunnen beantwoorden.

Houding

- **Positieve houding hebben naar ouders en samenwerking:** een juiste *mindset* van leerkrachten. Leerkrachten moeten willen leren van ouders. Hoe voeden zij hun kinderen op en waar lopen ze tegenaan? Leerkrachten moeten het perspectief van ouders willen zien en begrijpen.
- **Ouders als waardevolle partners zien:** Leerkrachten moeten zien dat ouders óók in staat zijn hun kinderen belangrijke sociale en cognitieve vaardigheden te leren. Zij vormen een waardevolle partner voor de leerkracht in de begeleiding van de ontwikkeling van het kind.
- **Oprechte betrokkenheid tonen:** de wil om elkaar te ontmoeten en met elkaar te praten een grote rol spelen.

Vaardigheden

- **Een open relatie kunnen opbouwen:** een *open relatie* kunnen opbouwen waarin dialoog en wederkerigheid centraal staan. Ouders moeten zich veilig voelen bij de leerkracht.
- **Retorische vaardigheden toepassen:** Tactvol kunnen zijn en helder kunnen verwoorden helpen bijvoorbeeld om bij moeilijke gesprekken de argumenten van een leerkracht kracht bij te zetten.
- **Taken en activiteiten zichtbaar maken:** het *zichtbaar maken van de taken en activiteiten* van de leerkracht naar ouders belangrijk is.
- **Om kunnen gaan met diversiteit:** Leerkrachten moeten in staat zijn te individualiseren.
- **Ouders uitnodigen en betrekken bij leerproces kind:** In plaats van contact zoeken als er sprake is van een probleem, moeten leerkrachten ouders de gelegenheid bieden meer betekenisvol betrokken te zijn bij het leerproces van hun kind.

Bijlage 3: Verantwoording onderzoek

01

Beperkte scope (kleinschalig onderzoek)

Om een representatief beeld te krijgen zijn er meer interviews nodig. Voornamelijk met (oud-)studenten en professionals verbonden aan de pabo's.

02

Analyse opleidingsdocumenten

De opleidingsdocumenten geven de inhoud van de vakken en wat er allemaal over samenwerking met ouders terugkomt in de lessen en opdrachten beperkt weer. Ook is het aannemelijk dat opleidingen verschillende interpretaties hanteren van samenwerking met ouders en dat dit in de praktijk afwijkt van de documenten.

03

Visievorming en subjectiviteit

Het onderzoek is niet wetenschappelijk van aard, waardoor het deels subjectief is. De resultaten zijn gebaseerd op de visie en kennis van pioniers in het jeugd- en onderwijsveld, en ook de ervaringskennis van Leerkrachten stond centraal in dit onderzoek.

Daarbij is er alleen met professionals gesproken die voorstander zijn van inclusieve samenwerking een grotere rol laten spelen in de opleidingen.

BMC

Databankweg 26D
3821 AL Amersfoort

Postbus 490
3800 AL Amersfoort

(033) 496 52 00
info@bmc.nl
www.bmc.nl

KvK BMC Advies 32078667
IBAN NL91ABNA0504035754
BTW NL80.86.63.598 B.01

Dit document (inclusief eventuele bijlagen) is opgesteld door BMC en de (auteurs)rechten met betrekking tot de inhoud en het format van dit document berusten bij BMC. Dit document is uitsluitend bedoeld voor gebruik door de opdrachtgever en mag niet worden gepubliceerd of aan anderen ter beschikking worden gesteld zonder uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van BMC.

Kijk voor meer info op onze website: bmc.nl